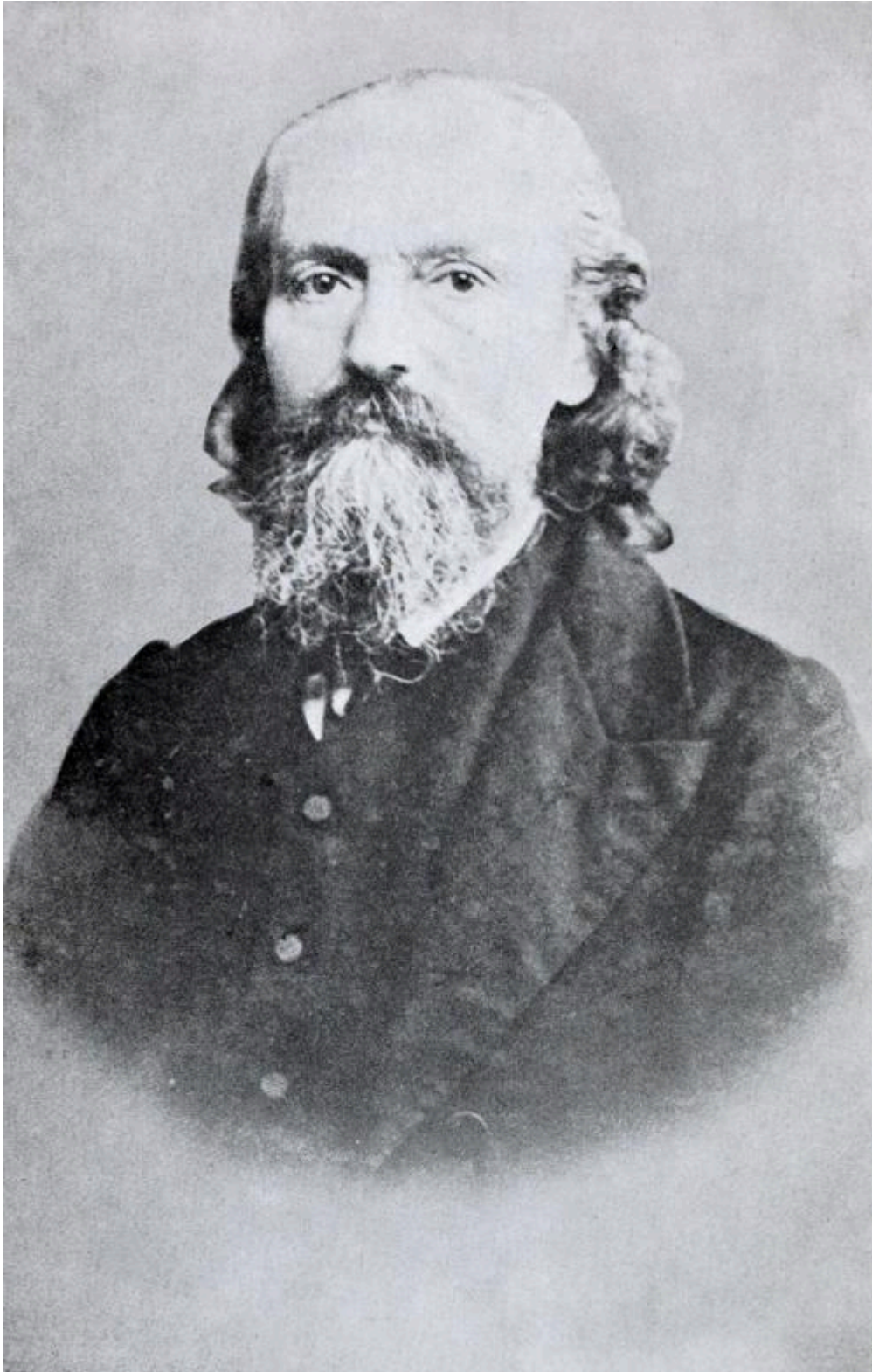

Remonstrantse Gemeente Rotterdam
Zondag 19 januari 2025.

Johannes Gijsbertus Bastiaans (1812-1875)

Kort orgelspel

Welkom en aansteken van de kaars door lid van de kerkenraad

Orgelspel

(Gemeente gaat staan)

Aanvangslied 462 (LvdK 1973)

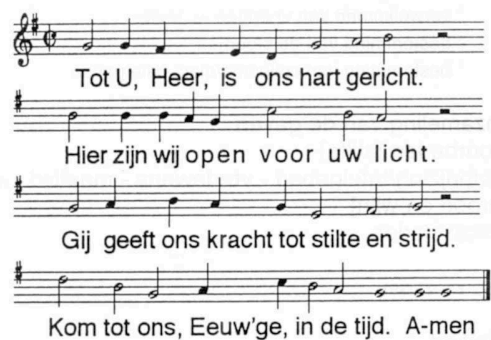
Ontwaak, gij die slaapt en sta op uit de doôn

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied Tot U, Heer, is ons hart gericht

Tot U, Heer, is ons hart gericht.
Hier zijn wij open voor uw licht.
Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.
Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men

(Gemeente gaat zitten)

Inleiding tot de dienst

Een van mijn leermeesters tijdens de theologiestudie had een heldere kijk op het predikantswerk. Eigenlijk, zo zei hij, variëren preken niet zo sterk. Een goede predikant heeft eigenlijk slechts twee preken, een hele goede drie. De rest is variatie op hetzelfde thema.

U begrijpt dat ik na 25 jaar predikantschap in Rotterdam weleens hetzelfde gevoel heb. Te vrezen valt dat u, als trouwe luisteraar, dat ook hebt.

Op 16 februari, volgende maand dus, is het precies 150 jaar geleden dat de bekende, negentiende-eeuwse organist en componist Johannes Gijsbertus Bastiaans overleed. Hij is de componist van de melodie bij bekende liederen als *De Heer is mijn herder* en *Beveel gerust uw wegen*.

Naar aanleiding van die herdenking wil ik vanmorgen met u spreken over en zingen uit het werk van Bastiaans. Nu begrijp ik misschien best iets van theologie, maar musicologie is niet helemaal mijn vak. Gelukkig hebben we daar een deskundige voor in huis. Als organist in Haarlem was hij de verre opvolger van Bastiaans die ook op dat bijzondere orgel in de Grote Kerk in Haarlem speelde. Jos van der Kooy komt na de preek aan het woord over de muzikale aspecten van het werk van Bastiaans.

En als u denkt: sommige elementen van de preek van vandaag heb ik al eens eerder gehoord, dan klopt dat en dan complimenteer ik u omdat u zo goed hebt opgelet. Eerder preekte ik namelijk op 5 augustus 2007 over deze componist. Kortere geleden, in augustus 2023 preekte ik ook al over de inwijding van de tempel. Maar goed, ik hoor ook niemand klagen als ik op Kerstavond begin met de tekst: *En het geschiedde in die dagen...*

Inleidende bijbellezing Psalm 22: 2-4

[4] God, u bent heilig!

Uw troon staat in de tempel,
daar zingt uw volk voor u.

[5] Onze voorouders hebben op u vertrouwd.

Ze vertrouwden op u, en u bevrijdde hen.

[6] Ze riepen u om hulp, en u redde hen.

Ze vertrouwden op u, en u hebt hen geholpen.

Gebed

Eeuwige God,

Als uw gemeente komen we samen.

Als uw gemeente zijn we niet de eersten die geloven.

We staan in een traditie van mensen die u zochten.

Mensen die op u durfden te vertrouwen.

In alle zorgen en vreugden van het leven zochten zij u.

En u hebt hen gedragen.

Zij spraken hun zorgen voor u uit.

Zij zochten uw weg in het leven.

Wees dan zo ook met ons.

Amen.

Lied 904 Beveel gerust uw wegen

Bijbellezing 2 Kronieken 5: 11-14

Alle priesters die in de tempel waren, uit alle groepen, hadden zich voorbereid op hun heilige taak. Alle zangers uit de stam Levi hadden kleren van fijn wit linnen aangetrokken. Het waren Asaf, Heman, Jedutun, en hun zonen en broers. Ze stonden met harpen en andere muziekinstrumenten klaar aan de oostkant van het altaar. Er stonden ook 120 priesters met trompetten klaar. Toen kwamen de priesters die de kist in de tempel neergezet hadden, weer naar buiten. Meteen werd er op de trompetten geblazen. En de zangers begonnen te zingen om de Heer te danken. Er werd muziek gemaakt met trompetten en andere muziekinstrumenten. En er werd gezongen: 'De Heer is goed. Zijn

liefde blijft altijd bestaan.' Op dat moment vulde een wolk de tempel. In die wolk was de Heer aanwezig. Door die wolk konden de priesters hun werk in de tempel niet doen.

Lied 315 Heb dank, o God van alle leven

Preek

Op Facebook, beste mensen, volg ik een groep van Predikanten en Pastores. Zo'n 2200 collega's delen daar lief en leed van hun vak, vertellen wat hen bezighoudt en zijn op zoek naar goede tips voor de uitoefening van hun ambt. Af en toe kan het er verhit aan toe gaan als relevante en minder relevante wereldproblemen worden besproken. U begrijpt dat de discussie over Gaza vaak uit de hand loopt. En ook de wijze waarop naar het huidige kabinet, met de nadruk op het strengste asielbeleid ook, de tongen in beweging brengt.

Maar soms kom ik allerlei ingewikkeldheden tegen - of eigenlijk dingen die als heel ingewikkeld gezien worden - waarbij ik eigenlijk denk: ach, collega, ga eens aan het werk. Verzin zelf eens wat. Val ons hier niet meer lastig.

Dan gaat het vaak over allerlei moderne liturgische fratsen. We hebben een nieuwe vertrouwenspersoon, hoe moeten we die bevestigen. Het meest eenvoudige antwoord, kijk in de kerkorde, het is geen ambt, dus het hoeft niet, is natuurlijk niet populair.

Zo verbaasde ik me laatst over een jammerklacht van een verdrietige collega. Er bleek een website te zijn waarop lijsten te vinden zijn van kerkelijke gezangen uit een brede verscheidenheid van bundels met daarbij een lijst bijbelteksten. Je voert een bijbeltekst in en de liederen, zelfs uit de meest obscure bundels, komen boven.

Eerlijk gezegd heb ik daar niet zoveel mee. Naar mijn beleving is het vaak zo, dat die liederen die heel precies voor één bijbeltekst geschreven zijn, best aardig zijn, maar over het algemeen volstrekt onzingbaar. Vaak een onhandige melodie en in elk geval iets dat zelden of nooit gezongen wordt, want zo vaak wordt er niet over juist die ene tekst gepreikt...

Ik zag voor me hoe zo'n kerkdienst gaat. De collega heeft een obscuur bijbelverhaal uitgekozen en vindt een nog obscuurder lied. De organist vervloekt de predikant en de gemeente waant zich op zangles. Het wordt weer een gevecht om door het lied heen te komen en na afloop vraagt iedereen zich af: wat hebben we nu eigenlijk gezongen?

U begrijpt, ik chargeer. Maar wellicht heeft u dit ook weleens meegemaakt.

Zelf heb ik een hekel aan onbekende liederen. Ik ben nog nooit op zangles geweest en was van plan dat zo te houden. Ik ben een enorme liefhebber van zingbare liederen die in de loop der tijden gerijpt zijn. Bij bekende liederen kan de gemeente lekker meezingen. Eigenlijk is in mijn beleving een dienst pas gelukt, wanneer gemeenteleden de kerk verlaten, terwijl ze het slotlied nog neuriën.

Voor vandaag, zo vertelde ik al, heb ik mijn toevlucht genomen tot een negentiende-eeuwse dichter. In zijn tijd was hij zeer geliefd. In de Evangelische Bundel, het toenmalige liedboek in de Hervormde Kerk, stonden tientallen liederen. Per nieuwe

bundel werden dat er steeds minder. De geschiedenis filtert uit, om het zomaar eens te zeggen. Zo waren sinds de negentiende eeuw liederen van Adriaan Valerius, u weet wel: *gelukkig is het land en wilt heden nu treden* in veel bundels opgenomen. In de bundel 1973 stonden er nog een paar en in onze nieuwe bundel uit 2013 is hij helemaal verdwenen.

Zelf ben ik benieuwd wat op termijn - als er dan nog een kerk is - het lot zal zijn van alle liederen van Huub Oosterhuis die nu zo geliefd zijn...

Maar terug naar Bastiaans. Het opvallende van veel van zijn liederen is dat het buitengewoon goed zingbare liederen zijn. Ze liggen goed in het gehoor en ze zingen zo weg. Dat hoop ik tenminste maar, want wellicht ziet u dat vandaag heel anders.

Hoe dat zit, dat is een technische kwestie, waarin ik mezelf niet capabel voor acht. Misschien zegt Jos er zo direct wat over.

Maar hoe je het ook wendt of keert, dit soort liederen, met een boeiende combinatie van goede tekst en zingbare melodie raakt heel snel ingeslepen in het hoofd van de mensen. Het zijn liederen die vaak gezongen zijn, nog zeer geliefd bij uitvaarten. Ze roepen een emotie op die meer is dan de optelsom van tekst en melodie. Het is bijna alsof die liederen ons als vanzelf naar een hoger niveau tillen. Als ik het vroom zeg: ze stellen het goddelijke present.

Ik las daarnet dat mooie verhaal uit het bijbelboek Kronieken. Koning Salomo mocht de nieuwe tempel bouwen. Zijn vader David had te veel bloed aan zijn handen en had het net wat te gek gemaakt in het leven. Maar Salomo mocht de nieuwe woning voor God onder de mensen maken. Niet meer een rondtrekkend bestaan voor de Heer in wat vroeger de tent der samenkomst was, maar een werkelijke tempel.

We lazen de beschrijving van het ritueel van de inwijding. En het meest opvallende vind ik daarin de rol van de muziek. Het is alsof de muziek, de liturgie, God present stelt. Na al het muzikale geweld komt God letterlijk de tempel binnen.

Het is, zoals het gezegd wordt in de psalm, God troont op de lofzangen van Israël.

Nu zijn wij drieduizend jaar later wat vrijzinniger geworden dan toen. Wij zien God niet meer als een wolk die letterlijk ergens woont. Wij weten niet eens of God bestaat. We zijn immers een soort religieuze agnosten. Maar tegelijkertijd werkt - denk ik - ook voor ons hetzelfde mechanisme. Bekende muziek, religieuze liederen, ze trekken ons naar een sfeer waarin het goddelijke kan gebeuren. Als de bekende kerstliederen niet klinken, wil het maar geen kerst worden op kerstavond. Al laat je de mooiste, nieuwe liederen zingen.

Vanuit dit perspectief vind ik het altijd jammer als mooie liederen verdwijnen. Het is veel moeilijker om een nieuwe kaskraker te vinden in het kerkelijk erf, dan een oude te behouden.

Dat is niet puur conservatisme, maar een eenvoudige constatering hoe rituelen werken. Een ritueel werkt door vertrouwdheid, door herhaling. Als een bepaalde handeling, een bepaald soort muziek en een herkenbaar lied, altijd klinken, ontstaat vanzelf die sfeer die je zoekt.

Het bidden van het Onze Vader gaat lang niet alleen om de tekst. Het gaat er ook om, dat je het op jonge leeftijd hebt geleerd, dat het hier week in week uit wordt gebeden. Dat het klinkt op belangrijke momenten, tot aan het graf toe. Daarom is het ook zo onhandig om

elke keer als er een nieuwe bijbelvertaling is, je af te vragen of je de nieuwe tekst zou moeten invoeren. Hoe mooi zo'n vertaling ook is, hoe treffend ook als weergave van wat er in het Grieks staat, het doet geen recht aan wat het bidden van zo'n gebed echt is: een ijzersterk ritueel.

Natuurlijk, je kunt het te gek maken. Zoals Gerrit Jan Hoenderdaal, vijftig jaar geleden hoogleraar aan het remonstrants seminarium en 85 jaar geleden predikant in deze gemeente, het al zei. Als de melodie maar goed is, kun je iemand zijn eigen doodvonnis laten zingen...

Als ik het lied *De Heer is mijn herder* zing, ben ik weer terug op de lagere school waar we dat leerde. Dan voel ik mij verbonden met mijn jeugd, waarin mijn ouders - hoe vrijzinnig ze ook waren - graag luisterden naar *De Muzikale Fruitmand*. Dan denk ik aan al die uitvaarten waar we het zongen. Dan zie ik gemeenteleden voor me, die in tranen zijn als we het weer eens zingen, omdat ook zij die verbinding voelen. Dan wordt het waar, wat we zingen.

Als ik het lied *Beveel gerust uw wegen* laat zingen, zie ik een gemeentelid voor me. Hij is al jaren geleden overleden. Een grote, rijzige man, die de zeevaartschool had gevolgd. Die gevaren had, totdat het huwelijk hem aan de wal hield, die bij zijn uitvaart dit lied liet zingen. Waarschijnlijk omdat zijn geloof hem over vele, al dan niet ruwe zeeën, letterlijk of figuurlijk, had geleid.

Ik wil afsluiten met enige woorden over het openingslied dat we zongen. Ik wil nu enkele woorden te besteden aan dat merkwaardige lied 'Ontwaak, gij die slaap en sta op uit de doën'. Het is geschreven door de negentiende eeuwse predikant Petro Parson.

Ik vind het eigenlijk heel treffend. Een tijdgenoot besprak de verzen van deze predikant eens als volgt: 'De versjes van Ds. Parson zijn meestal vloeiend en ademen een opgeruimde, godsdienstigen aard'. Dat is wat ik zo aardig vind aan dit lied.

Het lied bezingt de oproep tot bekering die uit de aard der zaak een serieuze kwestie is. Bekeer je voor het te laat is. Het oordeel is op handen en zorg dat je dan niet aan de verkeerde kant staat. Op zich een thema dat voor vrijzinnigen altijd wat moeilijk is. Maar toch vind ik dit lied heel goed te verteren. Juist om de luchtigheid en ook de opgeruimdheid waarmee het allemaal aan de orde wordt gesteld. Ik herken de blijmoedigheid van het geloof, tussen alle serieuze vermaningen door.

Neem alleen al in het eerste vers de regel: 'zo wekt u, zo dringt u als broeder Gods zoon'. De versterking van eerst wekken en dan dringen. En de nadruk ligt niet op Gods zoon, maar Hij doet dat als broeder. Iets dergelijks geldt ook voor de laatste regel van dit vers: 'Wie kiest, o verdwaasde, voor 't leven de dood?'

Allerlei flarden van gedachten komen bij mij op wanneer ik deze regel lees. Allereerst het woord van Mozes uit zijn toespraak in Deuteronomium 30. De aansporing: 'kies dan het leven, opdat gij leeft'. De keuze ligt voor je, zo zegt Mozes, waarom zou je dan iets anders kiezen. Het ligt zo voor de hand.

Ik rond af. Misschien is dat wat ik zo mooi vind aan deze liederen en waarom ik ze u zo graag aanbeveel. Waar vrijzinnigen het geloof zo problematiseren, kun je het ook gewoonweg uitzingen. Misschien komt het dan wel het beste binnen.
Amen.

Stilte

Nadere informatie over Bastiaans door Jos van der Kooy

Afkondiging overlijden

Afgelopen vrijdag is op tachtigjarige leeftijd overleden mevrouw Maria Ottilia Moerman-Diemer. Een jaar geleden werd Mariotte, na het volgen van de oriëntatiecursus, vriend van de gemeente. Vanaf die tijd was zij een betrokken kerkganger. Zij was weduwe van twee predikanten, maar had een zeer optimistische levensvisie. Zo was zij ook, toen zij twee maanden geleden hoorden dat ze ongeneeslijk ziek was. Haar afscheid zal komende zaterdag plaatsvinden en worden geleid door collega Aart Mak en mij.

Mag ik u vragen om op te staan om haar te gedenken.

Het zal er geen nacht meer zijn en het licht van een lamp of het licht van de zon hebben ze niet nodig, want God, de Heer, zal hun licht zijn.
(Openbaring 22: 5)

Lied 23b De Heer is mijn herder

Voorbeden en stil gebed, afgesloten met gezamenlijk gebeden 'Onze Vader (oec. versie)'

Tijdens de voorbeden 367b

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

Eeuwige God,

In stilte en in zang, in woorden en woordeloze gedachten komen wij tot u.

In ons is er iets dat naar u verlangt. Dat zoekt naar de zin van ons bestaan. Dat aansluiting zoekt bij die talloos velen, die door u gedragen werden.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

Ons leven is niet altijd gemakkelijk. Zorgen en verdriet liggen op de loer. Ziekte en dood zijn nabij. Rouw houdt ons vast. Geef het ons om elkaar te dragen als we het moeilijk hebben en al is het af en toe te voelen, dat u bij ons bent.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

Blijf ons inspireren in ons leven. Geef ons een open blik op de wereld. Laat ons openstaan voor uw roeping.

v. *Zo bidden wij tezamen*

a. *Heer, onze Heer, ontferm u over ons.*

In de stilte willen we u bidden. In de stilte spreken we voor u uit wat ons bezighoudt. In de stilte bidden we voor de mensen om ons heen en voor onszelf. Luister naar ons, als we bidden in de stilte.

[...]

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

(Gemeente gaat staan)

Slotlied 799: 1, 2, 4, 5 en 6
Kom, kinderen niet dralen

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde
aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld, met haar noden
en gaan we dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht
onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen

Antwoordlied 978: 4